

HỢP TÁC TRONG LĨNH VỰC Y TẾ VÀ GIÁO DỤC CỦA NHẬT BẢN Ở CHÂU PHI

1. Hợp tác trong lĩnh vực y tế và phòng chống dịch bệnh

Đói nghèo, chiến tranh, xung đột là nguyên nhân lây lan dịch bệnh ở châu Phi. Không một châu lục nào trên thế giới lại có tỷ lệ người mắc HIV/AIDS, lao, sốt rét, bại liệt, các bệnh ký sinh trùng cao như ở châu Phi. Nhận thức được sự nguy hiểm của đại dịch và đồng thời nhằm góp phần để đạt được MDGs về sức khoẻ - một trong những vấn đề bức xúc hiện nay khiến châu Phi tụt hậu, chậm phát triển, cùng với cộng đồng quốc tế, Nhật Bản đã và đang tích cực sát cánh cùng châu Phi để giải quyết.

Nhật Bản đã phát động và đóng góp 5 tỷ USD cho "*Sáng kiến Phát triển và Y tế*", trong đó chú trọng đến kế hoạch hành động chống dịch bệnh ở châu Phi. Nhật Bản phối hợp với WHO và các tổ chức quốc tế khác thúc đẩy công tác nghiên cứu, đào tạo, trao đổi thông tin y tế cho các nước châu Phi. Cụ thể là Nhật Bản đã viện trợ xây dựng Viện Nghiên cứu Y tế ở Kênia,

và Viện Nghiên cứu Y tế mang tên Noguchi thuộc Trường đại học Ghana. Bên cạnh đó, Nhật Bản khuyến khích hợp tác Á-Phi trong việc chống dịch bệnh tận gốc bằng chương trình "*Thanh niên tình nguyện Á - Phi*". Chương trình này bắt đầu được thực hiện sau năm 2007.

Trước đại dịch HIV/AIDS ngày càng gia tăng ở châu Phi, hàng năm Nhật Bản cử 100 tình nguyện viên (JOCV) về HIV/AIDS đến các nước châu Phi để giáo dục cho người dân châu Phi các biện pháp phòng chống HIV/AIDS. Nhật Bản cung cấp trang thiết bị thử HIV/AIDS cho Ghana, Tandia, Dambia và Dimbabuê. Do thiếu hiểu biết nên nguy cơ mắc HIV/AIDS của người dân châu Phi rất cao, chính vì vậy Nhật Bản triển khai và phát triển chương trình Thử nghiệm và Tư vấn của các tình nguyện viên (VCT) thành chương trình Thử nghiệm và Tư vấn của những người dân bản xứ (CT) bằng việc xây dựng hệ thống đào tạo cán bộ y tế và nâng cao nhận thức ngăn chặn HIV/AIDS

trong cộng đồng. Quá trình chuyển từ VCT sang CT đã được triển khai rộng rãi ở Dambia và Kênia, thu được những kết quả nhất định. Ngoài ra các cán bộ y tế của châu Phi còn được tham dự các khoá đào tạo về HIV/AIDS tại Trung tâm hợp tác khu vực về HIV/AIDS ở Thái Lan dưới sự tài trợ của Nhật Bản.

Để phòng chống bệnh sốt rét và lao, tính đến năm 2007 Nhật Bản đã cung cấp cho các nước châu Phi 10 triệu màn chống muỗi. Đồng thời Nhật Bản khuyến khích sản xuất màn của khu vực tư nhân cũng như khu vực công, phối hợp chặt chẽ với UNICEF để phân phát màn đến tận tay người dân châu Phi. Hơn thế nữa, để phát triển nguồn nhân lực cho các nước châu Phi, Nhật Bản hỗ trợ xây dựng các phòng thí nghiệm và tổ chức các cuộc hội thảo để trao đổi kinh nghiệm cho các nước châu Phi.

Trước nguy cơ bại liệt đang cướp đi sinh mạng của hàng triệu trẻ em châu Phi, Nhật Bản đã cử JOCV đến các nước châu Phi, cung cấp vắc xin uống, hỗ trợ kỹ thuật trong việc chuẩn đoán, giám sát và sản xuất vắc xin, và đào tạo đội ngũ y tế để xoá sổ bệnh bại liệt ở Nigêri, Mali, Buôckina Phaxô và Bênanh. Với sự giúp đỡ của Nhật Bản, bệnh bại liệt đã được ngăn chặn ở Nigêri.

Mất vệ sinh, đặc biệt là nguồn nước là nguyên nhân lây lan các bệnh ký sinh ở châu Phi. Nhật Bản phát động "*Viện trợ không hoàn lại bảo đảm an toàn về nước*" với kinh phí lên tới 130 triệu USD trong năm tài chính 2003 nhằm cung cấp nguồn nước sạch cho người dân châu Phi. Đây có thể coi là một trong những dự án hữu ích

nhất của Nhật Bản mà người dân châu Phi được hưởng trực tiếp. Các JOCV tuyên truyền giáo dục vệ sinh và trong vòng năm 5 tới, chương trình "*Y tế trường học*" nhằm phát triển nguồn nhân lực sẽ được thực hiện ở Bôtsoana, Kênia, Malaui, Nam Phi, Uganda, Dambia, Dimbabuê, Mali và Nigêri. Ngoài ra, Nhật Bản tích cực phối hợp với các tổ chức y tế quốc tế tìm ra các biện pháp để tiêu diệt ký sinh ở Tây Phi, quản lý nguồn nước ở lưu vực sông Xênegan, mà cụ thể là xây dựng hệ thống các viện nghiên cứu y tế quốc tế về các bệnh ký sinh, tổ chức hội thảo nhằm trao đổi kinh nghiệm và tìm ra giải pháp ngăn chặn bệnh ký sinh ở châu Phi giữa Trung tâm Tây Phi về Kiểm soát ký sinh quốc tế (WACIPAC), Trung tâm ở Tây Phi và Trung tâm châu Á ở Thái Lan...

Trong những năm gần đây, cúm gia cầm đã và đang trở thành dịch bệnh nghiêm trọng trên thế giới. Cùng với UNICEF, NGOs, Nhật Bản đã thúc đẩy các biện pháp cũng như vận động tuyên truyền về dịch cúm gia cầm ở Nigêri và Nigêri. Bên cạnh đó, Nhật Bản cũng rất tích cực tài trợ tổ chức các cuộc hội thảo kiểm soát căn bệnh nguy hiểm này cho các nước châu Phi qua kinh nghiệm của châu Á. Có thể nói rằng nhờ sự hợp tác chặt chẽ của Nhật Bản với các nước châu Phi mà dịch cúm gia cầm đã phần nào được kiểm soát ở châu Phi, không biến thành đại dịch trên phạm vi toàn thế giới.

Tóm lại, với tiềm lực kinh tế, với trình độ kỹ thuật, trình độ y tế tiên tiến trên thế giới, Nhật Bản đã và đang cùng các nước châu Phi hợp tác để ngăn chặn, phòng chống các dịch bệnh ở châu Phi. Nhờ sự hợp tác giúp đỡ của Nhật Bản mà

240 triệu người ở châu Phi đã được cung cấp vắc xin, có cơ hội tiếp cận với các dịch vụ y tế tốt hơn; 4,6 triệu người được cung cấp nước sạch và được hưởng điều kiện vệ sinh sạch sẽ. Đây cũng có thể coi là một trong những biện pháp tốt để cải thiện điều kiện sống của người dân châu Phi, tạo nguồn lực khoẻ mạnh để đưa châu Phi hướng tới tương lai.

2. Hợp tác trong lĩnh vực giáo dục

Giáo dục là chìa khoá của sự thành công trong phát triển kinh tế. Điều này càng đúng với Nhật Bản - một đất nước nghèo tài nguyên thiên nhiên, đã đứng lên bằng chính "trí óc của con người" và tạo nên "sự thần kỳ về kinh tế" ở châu Á. Nhận thức rõ tầm quan trọng của giáo dục đối với phát triển kinh tế, Nhật Bản đã rất chú trọng đến việc thúc đẩy hợp tác trong lĩnh vực giáo dục ở các nước châu Phi.

Với triết lý "*Giáo dục - Phát triển nguồn nhân lực là nền tảng để xây dựng quốc gia*", Nhật Bản cam kết thực hiện "*Sáng kiến giáo dục cơ bản cho tăng trưởng*" (BEGIN) với khoản đóng góp ODA trị giá 2 tỷ USD cho các nước có thu nhập thấp nhất, trong đó có các nước Phi. Nhật Bản cũng rất tích cực tham gia Hiệp hội Phát triển giáo dục ở châu Phi (ADEA) để giúp đỡ phát triển giáo dục ở nhiều nước châu Phi. Tính đến năm 2003, đã có gần 2,6 triệu trẻ em châu Phi được đi học nhờ các chương trình viện trợ xây dựng và duy trì trường học của Nhật Bản ở lục địa này. Đây thực sự không phải là con số nhỏ, nó phản ánh viện trợ của Nhật Bản đã đem lại hiệu quả thiết thực cho bản thân trẻ em châu Phi - chủ nhân tương lai châu Phi.

Trong lĩnh vực giáo dục, Nhật Bản đã triển khai nhiều dự án tại châu Phi. Trước tiên phải kể đến Dự án "*Củng cố toán học và khoa học ở bậc phổ thông trung học*" của Nhật Bản tại Kênia. Ban đầu, vào năm 1998 Nhật Bản cử các giáo viên JOVC đến Kênia, phối hợp đào tạo toán học và khoa học cho các giáo viên phổ thông trung học của 9 trong 71 tỉnh của Kênia. Phương châm "Dạy mà chơi, chơi mà học" đã thu hút được không chỉ đông đảo giáo viên mà cả học sinh Kênia. 40% học phí do chính phủ Kênia chi trả, số còn lại sẽ do dự án này của Nhật tài trợ. Chính vì vậy, dự án đã nhận được sự ủng hộ của đông đảo dân chúng Kênia, đặc biệt là các quan chức giáo dục của một số nước châu Phi khác và chính phủ Kênia quyết định mở rộng dự án này trên phạm vi toàn quốc (5.000 giáo viên được đào tạo và 850.000 sinh viên được học). Đến tháng 6 năm 2002, dự án đã được mở rộng và trở thành một hệ thống giáo dục mới với tên gọi SMASSE-WECSA ở 13 nước châu Phi. Có thể nói rằng sự hợp tác giữa Nhật Bản và Kênia thông qua dự án tài trợ giáo dục này rất có tác dụng, là ví dụ hiệu quả cho sự hợp tác hiệu quả của Nhật Bản với các nước châu Phi trong lĩnh vực giáo dục.

Một dự án tài trợ khác của Nhật Bản trong lĩnh vực giáo dục ở châu Phi cũng được nhắc đến, đó là Chương trình thực hiện quốc gia về kế hoạch giáo dục khu vực "*Hướng tới xoá bỏ khoảng cách giáo dục giữa các vùng*" của Nhật Bản tại Malauy. Nhật Bản đã hợp tác kỹ thuật để củng cố năng lực của chính quyền trung ương và chính quyền địa phương trong kế hoạch phổ cập giáo dục tiểu học và nâng cao giáo dục trung học của 33 tỉnh thành

của Malauy. Cùng với sự hợp tác của các cán bộ địa phương, Nhật Bản xây dựng kế hoạch giáo dục phù hợp với nhu cầu thực tế của từng địa phương như: để từng địa phương xây dựng trường học của mình; cung cấp thiết bị dạy học, đồ dùng học tập, cung cấp nhà ở cho các giáo viên...Việc hỗ trợ này của Nhật Bản đã mang lại hiệu quả giáo dục to lớn cho mọi người dân Malauy, xoá khoảng cách giáo dục giữa các khu vực ở Malauy và đem lại tia hy

vọng cho Malauy về một tương lai tươi sáng hơn.

Các hoạt động trên đây cho thấy rằng sự hợp tác của Nhật Bản trong việc phát triển giáo dục của các nước châu Phi là đúng đắn và có hiệu quả. Chỉ khi có trình độ thì người dân châu Phi mới thực sự tự tin đứng vững trên chính đôi chân của mình, tận dụng mọi nguồn lực sẵn có để phát triển, để đuổi kịp với các châu lục khác trên thế giới trong tương lai.

Nguồn:

- 1- Torasaburo Kobaayshi, *Begin: Basic Education from Growth Initiative*;
- 2- Second Seminar on Development of Health and Medical Services for Africa, *Seminar on South – South Cooperation for HIV/AIDS in Africa, November 1-2, 200, Tokyo.*

Lược dịch: Võ Hà

Viện Nghiên cứu Châu Phi và Trung Đông